

تجزیه و تحلیل اثر انگیزه های اقتصادی در ارتکاب جرم (مطالعه موردی زندانیان شهر سمنان)

دکتر مجید مداح^۱
ابراهیم خیرخواهان^۲

۸۹/۱۰/۱۱

تاریخ دریافت:

۸۹/۱۲/۸

تاریخ پذیرش:

چکیده

هدف: جرم یک پدیده نامطلوب اجتماعی است که وقوع و رشد آن امنیت اقتصادی و اجتماعی را تهدید می کند. جرم موجب افزایش هزینه های امنیتی و نیروی انتظامی و هزینه های اجتماعی و خصوصی می گردد که در نتیجه آن رفاه اجتماعی کاهش می یابد. هدف از ارائه این مقاله بررسی و تحلیل اثر انگیزه های اقتصادی در ارتکاب جرم است.

روش بررسی: روش تحقیق پیمایشی است که بدین منظور از پرسشنامه برای جمع آوری اطلاعات تحقیق استفاده شده است. جامعه آماری شامل کلیه مجرمان زندان مرکزی سمنان به تعداد ۳۴۰ نفر است که به دلیل ارتکاب جرایم مختلف توسط نیروی انتظامی دستگیر شده اند، حجم نمونه شامل ۱۲۵ زندانی می باشد که از طریق فرمول کوکران به دست آمده است. در تجزیه و تحلیل آماری یافته های تحقیق از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

یافته ها: یافته های این مطالعه نشان داد با اطمینان ۹۵ درصد اثر رسیدن به موقعیت اجتماعی بهتر، فقر، محدودیت های درآمدی و پیشینه قبلی جرم را بر روی نرخ جرم نمی توان رد کرد، این موضوع از لحاظ اقتصادی بر اساس پیشینه تحقیق و از لحاظ آماری طبق یافته های تحقیق تأیید گردید. همچنین آمارهای توصیفی داده های نمونه نشان داد: سطح تحصیلات ۶۰ درصد از مجرمان نمونه کمتر از دیپلم و ۶۶ درصد از آنان دارای سن بین ۱۵ تا ۳۵ سال بوده اند که این اطلاعات نشان می دهد سطح آموزش پایین و جوانی جمعیت احتمال مشارکت افراد در فعالیت های مجرمانه را افزایش می دهند.

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه سمنان، دانشکده اقتصاد و مدیریت، گروه اقتصاد (نویسنده مسئول)
maddah5om@yahoo.com

نتایج تحقیق: تبیین علل اقتصادی جرم و تأیید رابطه مستقیم و معنی دار میان عوامل اقتصادی مانند فقر و محدودیت های درآمدی با نرخ ارتکاب جرم و ارائه راهکارهای جدید برای نظام سیاست گذاری در مبارزه با جرم را دربرگرفت.

واژه های کلیدی:

اقتصاد جرم^۱، روش تحقیق پیمایشی^۲، رفتار عقلایی^۳، هزینه فرصت^۴، زندان مرکزی سمنان^۵

-
- 1- Crime Economy
 - 2- Survey Research Method
 - 3- Rational Behavior
 - 4- Opportunity Cost
 - 5- Semnan Center Prison

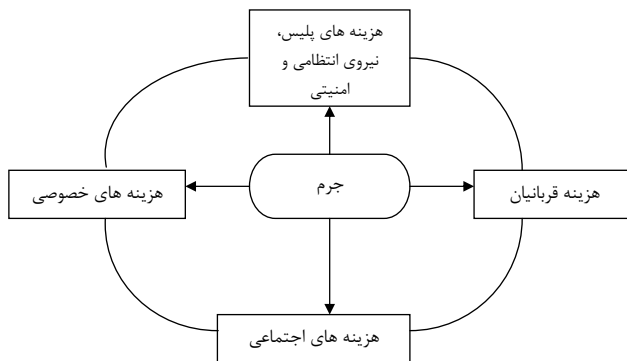

نقض قوانین و مقررات کشور که قانون برای آن مجازات تعیین کرده است، جرم^۱ نامیده می شود که از مصادیق آن به سرقت، قتل، اقدام علیه امنیت ملی، ارتشاء، ربا و کلاهبرداری، تمرد نسبت به مأموران دولتی و تهدید و اکراه می توان اشاره نمود (قانون مجازات های اسلامی، ۱۳۷۰، ماده ۲). وقوع و گسترش جرم در هر جامعه ای موجب تحمیل انواع هزینه های اجتماعی و اقتصادی بر بخش خصوصی و عمومی می شود. هزینه های اجتماعی^۲ جرم شامل هزینه های مستقیم آن مانند ساختمان سازی و ایجاد فضای فیزیکی برای نگهداری مجرمان، تجهیز زندان ها به امکانات اولیه، هزینه های تأمین امنیت اجتماعی از طریق جذب و آموزش نیروی انتظامی و افزایش تعداد مراکز پلیس می گردد و هزینه های غیر مستقیمی مانند هزینه فرصت درآمدهای از دست رفته برای مجرمان را در بر می گیرد (کوטר و یولن، ۱۳۸۸: ۶۵۱) علاوه بر آن وقوع هر نوع جرم و قانون شکنی در جامعه، فرصت استفاده صحیح از منابع و امکانات اقتصادی به صورت سرمایه گذاری در تولید، آموزش و بهداشت را از دولت می گیرد و دولت را مجبور به استفاده از منابع در جهت مبارزه با جرم و کنترل آن می نماید که از این جهت بازدهی منابع کاهش می یابد و هزینه هایی به جامعه تحمیل می شود.

جرم هزینه هایی را نیز بر قربانیان جرم مانند از دست دادن وسایل زندگی، دارایی ها و هزینه های دادرسی و همچنین هزینه های مربوط به نصب تجهیزات بازدارنده، آژیر خطر، هزینه های بیمه و تنزل قیمت زمین و مسکن تحمیل می کند. با توجه به آثار نامطلوب اجتماعی و اقتصادی جرم که در نمودار (۱) ارائه شده است، این سؤال مطرح است که چه عواملی بر وقوع جرم مؤثرند؟

1- Crime

2- Social Costs

در پاسخ به این سؤال، اقتصاددانان طی سال های پس از اواخر دهه ۶۰ علل آن را از نظر اقتصادی مورد بررسی و تحلیل قرار داده اند. «گری بکر» اولین اقتصاددانی است که با در نظر گرفتن یک مجرم عقلایی رفتار آن را از نظر اقتصادی بررسی کرده است. وی معتقد است: یک مجرم عقلایی^۱ و غیر اخلاقی با در نظر گرفتن منافع مورد انتظار ناشی از جرم در مورد شرکت در فعالیت های مجرمانه تصمیم گیری می کند که به این ترتیب انگیزه های سودجویانه در ارتکاب جرم مؤثرند، البته اثر عوامل دیگری مانند آموزش، ویژگیهای فردی و پیشینه خانوادگی نیز بر نرخ ارتکاب جرم قابل بررسی است (بکر، ۱۹۶۸: ۱۷۰-۱۶۸).^۲

بر پایه تحلیل «گری بکر» اگر مطلوبیت مورد انتظار ناشی از جرم از مطلوبیت مورد انتظار کار قانونی بیشتر باشد، جرم انجام می شود که بر این اساس، شرایط اقتصادی مانند فقر و بیکاری موجب افزایش نرخ ارتکاب جرم می شوند چون این عوامل تفاوت میان منافع جرم و کار قانونی را افزایش می دهند (کوטר و یولن، ۱۳۸۸: ۶۴۱).^۳

از این منظر سؤالات زیر مطرح است:

کمبودهای درآمدی و کسب موقعیت اقتصادی بهتر تا چه حد در ارتکاب جرم مؤثر است؟ آیا نداری و فقر انگیزه ارتکاب جرم را افزایش می دهد؟ آیا پیشینه فردی و خانوادگی در وقوع جرم اثر دارد؟

1- Rational Criminal
2- Becker
3- Cooter and Ulen

دو سؤال اول مبین اثر انگیزه های اقتصادی در ارتکاب جرم و سؤال سوم نشان دهنده تأثیر سایر عوامل مؤثر بر مشارکت افراد در فعالیت های مجرمانه است. هدف از ارائه این مقاله یافتن پاسخی مناسب به این پرسش هاست که در این راستا از روش تحقیق پیمایشی^۱ استفاده شده است. در این روش داده ها و اطلاعات اقتصادی و فردی مجرمان از طریق پرسشنامه و مصاحبه مستقیم با آنان جمع آوری می شود، بدین منظور یک نمونه تصادفی به تعداد ۱۲۵ زندانی از جامعه آماری به حجم ۳۴۰ زندانی زندان مرکزی سمنان در محدوده زمانی فروردین تا شهریور ماه ۱۳۸۹ که به دلیل ارتکاب جرایمی مانند سرقت، مواد مخدر، قتل، کلاهبرداری، تخلفات مالی، درگیری و چاقو کشی توسط نیروی انتظامی دستگیر و پس از طی مراحل قانونی در حال سپری نمودن دوره محکومیت خود هستند، انتخاب شده است تا به وسیله آن سه فرضیه زیر مورد آزمون قرار گیرند:

۱- کسب موقعیت اقتصادی بهتر بر ارتکاب جرم اثر مثبت دارد.

۲- فقر و محدودیت های درآمدی علت وقوع جرم است.

۳- پیشینه قبلی جرم بر ارتکاب جرم اثر مثبت دارد.

ارائه این مقاله و تحقیق به دلایل زیر ضروری به نظر می رسد:

الف) وقوع جرم در جامعه هزینه های اجتماعی و خصوصی دولت و مردم را در مبارزه با جرم افزایش می دهد که از این طریق رفاه اجتماعی و خصوصی کاهش می یابد. شناسایی علل مؤثر بر جرم به دولت در اتخاذ راهکارهای مناسب جهت کاهش جرم و از طریق آن افزایش رفاه مردم کمک می کند.

ب) شناخت انگیزه های اقتصادی مؤثر بر ارتکاب جرم، دیدگاه اقتصادی بودن پدیده جرم در جامعه را مطرح می سازد که از این منظر، فراهم سازی شرایط مناسب اقتصادی می تواند نرخ ارتکاب جرم را کاهش دهد.

ج) یافته های پژوهش راهکارهای اقتصادی در کنار روش های قضایی و امنیتی را در مبارزه با جرم در جامعه تبیین می کند که این مسئله بازدهی و کارآیی نیروی انتظامی را در برقراری نظم و امنیت در جامعه بهبود می بخشد.

پیشینه تحقیق

جرم یک پدیده نامطلوب اجتماعی است که بررسی علل آن طی سالهای پس از اواخر دهه ۶۰ مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته است. سابقه مطالعات نظری در زمینه علل و انگیزه های ارتکاب جرم به بررسی های گری بکر باز می گردد، «بکر» با ارائه یک مدل نظری و با تحلیل صرفاً اقتصادی، رفتار عقلایی^۱ مجرمان را مورد بررسی و تحلیل قرار داده است، از نظر وی مجرمان عقلایی رفتار می کنند و به انگیزه های سودجویانه در فعالیت های مجرمانه شرکت می نمایند. البته عقلانیت^۲ و ترجیحات^۳ افراد تنها عامل مؤثر بر جرم نیست بلکه شرایط اقتصادی و اجتماعی مانند آموزش، مخارج دولت، سن، پیشینه ارتکاب جرم و فرصت های شغلی نیز بر نرخ ارتکاب جرم در جامعه مؤثر است. «بکر» پس از تعریف جرم و با فرض این که افراد عقلایی رفتار می کنند، یک تابع مطلوبیت مورد انتظار^۴ برای مجرم بالقوه ارائه می کند:

$$E(u_i) = P_i U_i(y_i - F_i) + (1 - P_i) U_i(y_i)$$

که در آن: U_i : کل مطلوبیت، P_i : احتمال محکومیت، y_i : درآمد پولی ناشی از جرم و F_i : مقدار پولی مجازات می باشند. با حداکثرسازی رابطه (۱) تابع جرم انفرادی به دست می آید:

$$O_i = O_i(p_i, f_i, u_i)$$

در رابطه (۲) O_i : تعداد جرائمی است که فرد i ام در یک دوره انجام می دهد، p_i : احتمال محکومیت برای فرد i ام، f_i : مجازات تعیین شده برای مجرم و u_i : دیگر عوامل مؤثر در ارتکاب جرم می باشند، با افزایش p و f مطلوبیت مورد انتظار ناشی از ارتکاب جرم کاهش و بنابراین تعداد جرم افزایش می یابد که بر این اساس $O_{pi} < 0$ و O_{fi} (بکر، ۱۹۶۸، ص ۲۱۷-۱۶۷).

مباحث نظری «بکر» زمینه مطالعات بعدی در حوزه اقتصاد جرم^۵ را پدید آورد، در این مطالعات اقتصاددانان با تکیه بر مدل «بکر» رفتار مجرم و علل جرم را از نقطه نظر

- 1- Rational Behavior
- 2- Rationality
- 3- Preferences
- 4- Expected Utility
- 5- Crime Economy

اقتصادی مورد بررسی قرار دادند که در این راستا یک تابع سود مورد انتظار برای مجرم تعریف شده است. در این تابع سود مورد انتظار ناشی از جرم به صورت تفاوت میان درآمدها و هزینه های مورد انتظار ناشی از جرم تعریف شده است به نحوی که در آن اگر منافع نهایی^۱ جرم بیش از هزینه های مورد انتظار نهایی^۲ جرم باشد، ارتکاب جرم توجیه اقتصادی دارد و بنابراین جرم اتفاق می افتد. طبق این تحلیل هر عاملی که منافع جرم را افزایش یا هزینه های مورد انتظار ناشی از جرم را کاهش دهد در ارتکاب جرم مؤثر است (کوטר و یولن، ۱۳۸۸؛ ۶۰۶-۶۰۴). به عنوان مثال با وجود بیکاری و فقر در جامعه، انتظار می رود نرخ ارتکاب جرم افزایش یابد چرا که افراد بیکار و فقیر به جرم به عنوان یک فرصت درآمدی می نگرند که می تواند کمبودهای درآمدی و محرومیت های اجتماعی آنان را جبران نموده و موقعیت های اقتصادی و اجتماعی آنان را بهبود بخشد از سوی دیگر هزینه فرصت^۳ مجازات، زندان و دستگیری برای افراد بیکار و فقیر نسبت به افراد شاغل و پردرآمد کمتر است که در مجموع این دو عامل می توانند سود مورد انتظار ناشی از جرم را برای مجرمان بالقوه افزایش داده و بنابراین افراد را به ارتکاب جرم تشویق کنند که در نتیجه آن نرخ جرم و جنایت در جامعه افزایش خواهد یافت. در این ارتباط فلیشر^۴ (۱۹۶۳) با بررسی رابطه میان جرم و بیکاری نتیجه می گیرد ارتباط مستقیمی میان نرخ جرم با بیکاری وجود دارد به طوریکه با افزایش بیکاری در بین جوانان بالای ۱۶ سال، نرخ جرم در جامعه افزایش می یابد (حسینی نژاد، ۱۳۸۴: ۴۵). بررسی های وایت^۵ (۱۹۹۸) نیز افزایش نرخ بیکاری و کاهش دستمزد کارگران ساده و غیر ماهر را در رشد جرم در انگلستان تأیید می کند (بونانو، ۲۰۰۴: ۱۲) و همچنین «براش» با ارائه و تخمین یک مدل اقتصادسنجی برای داده های جرم در آمریکا در مقاطع زمانی ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ نتیجه می گیرد: نرخ بیکاری با ضریب ۳۷/۲ اثرات مثبت و معنی داری بر تغییر نرخ جرم طی سال های مورد بررسی داشته است. در این تحقیق

-
- 1- Marginal Benefits
 - 2- Marginal Expected Costs
 - 3- Opportunity Cost
 - 4- Flisher
 - 5- Witt
 - 6- Buonanno

Archive of SID

اثرات مثبت و معنی دار جمعیت فقیر و درصد جمعیت جوان نیز بر تغییرات نرخ جرم تأیید شده است (براش^۱، ۲۰۰۷: ۲۶۸-۲۶۴).

نیلسون^۲ (۲۰۰۱) و ژاکوب^۳ (۱۹۸۱) نیز در مطالعات جداگانه ای به ترتیب اثر مثبت و معنی دار درصد افراد فقیر بر نرخ جرم اموال در سوئد (براش، ۲۰۰۷: ۲۶۵) و رابطه مستقیم میان فقر و بیکاری با جرم سرقت (صادقی و همکاران، ۱۳۸۴: ۶۷) را تأیید نموده اند و «چو» با استفاده از داده های پانل^۴ برای ۵۰ ایالت امریکا در دوره (۲۰۰۴-۱۹۹۵) اثر مثبت و معنی دار شاخص فقر بر جرائم خشونت، تجاوز و سرقت را تأیید کرده است (چو^۵، ۲۰۰۸: ۳۳-۳۱).

در داخل، مطالعات محدودی در حوزه اقتصاد جرم انجام شده است. در این ارتباط محمد نسل (۱۳۸۶) در یک تحلیل نظری علل وقوع جرم را مورد بررسی قرار داده است و اظهار می دارد: مقتضیات و شرایط زمینه ساز وقوع جرم، احتمال ارتکاب جرم را افزایش می دهد. جرم محصول کنش رابطه متقابل میان فرد و محیط با شاخص هایی مانند تراکم جمعیت، دسترسی به ابزارهای ارتکاب جرم، استقرار پلیس است که فرصت ارتکاب جرم را برای مجرمان فراهم می سازد. در مطالعه دیگری ملکمیان و شریفیان (۱۳۸۸) عوامل اجتماعی موثر بر ارتکاب جرم در میان زنان زندانی های استان گلستان را مورد بررسی قرار داده اند. این محققان، فقر را که با شاخص زندگی در محلات فقیر نشین و جرم خیز معرفی شده در کنار عوامل اجتماعی نظیر پایین بودن سطح تحصیلات و ضعیف بودن باورهای مذهبی در ارتکاب جرم موثر می دانند. همچنین در مطالعه دیگری توسط سراج زاده و نوربخش (۱۳۸۷) رابطه میان شاخص های توسعه اقتصادی و اجتماعی با جرم زنان در ایران مورد بررسی قرار گرفته است. نتیجه این تحقیق رابطه میان سطح توسعه استان ها و نسبت دستگیر شدگان زن را تأیید نمی کند. در مطالعه دیگری صادقی و همکاران با ارائه و تخمین یک مدل اقتصادسنجی

-
- 1- Brush
 - 2- Nilson
 - 3- Jacobs
 - 4- Panel Data
 - 5- Choe

با استفاده از داده های پانل برای ۲۶ استان کشور در دوره (۸۰-۱۳۷۶) عوامل اقتصادی مؤثر بر جرایم سرقت و قتل عمد را مورد تحلیل و بررسی قرار داده اند، این محققان نتیجه می گیرند: نرخ بیکاری و نابرابری درآمدی و نرخ بیکاری، نابرابری درآمدی و فقر به ترتیب مهم ترین علل توضیح دهنده جرم و قتل عمد به شمار می روند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۴: ۹۰-۶۲). همچنین در تحقیق دیگر حسینی نژاد پس از تخمین مدل جرم سرقت با استفاده از داده های پانل در سطح استان های کشور در دوره زمانی (۸۰-۱۳۷۷) نتیجه گرفته است: نابرابری درآمدی به همراه جوانی جمعیت از علل مؤثر بر جرم محسوب می شوند (حسینی نژاد، ۱۳۸۴: ۷۷-۳۵).

بر اساس مباحث انجام شده می توان استدلال کرد فقرا و افراد کم درآمد عمده‌تاً قادر به تأمین نیازهای ضروری زندگی خود مانند غذا، مسکن و پوشاک نیستند و در این شرایط ممکن است با نقض قواعد مرسوم جامعه مبادرت به انجام انواع ناهنجاری های اجتماعی مانند سرقت، قتل و کلاهبرداری کنند تا از طریق آن کمبودهای خود را جبران نموده و نیازهای خود یا اعضای خانواده را تأمین نمایند. به بیان دیگر به نظر می رسد زمینه انحرافات اجتماعی مانند ارتکاب به انواع جرایم در مورد فقرا و گرسنگان نسبت به افراد سیر و دارا فراهم تر است گرچه به صراحت باید گفت تنها دلیل ارتکاب جرم، فقر و فلاکت نیست! علاوه بر فقرا بیکاران نیز دارای انگیزه قوی تری برای ارتکاب جرم می باشند. این افراد نیز قادر به تأمین نیازهای اساسی خود نیستند و با چشم انداز ناامیدکننده ای از وضعیت زندگی خود در آینده مواجهند، گذشت زمان برای آنان معادل فرصت های درآمدی از دست رفته ای است که وضع زندگی شان را روز به روز بدتر می کند، این شرایط می تواند انگیزه ارتکاب اعمال مجرمانه را نزد افراد بیکار تقویت کرده و نرخ جرم را افزایش دهد.

علاوه بر بیکاری و فقر عوامل دیگری نیز بر وقوع جرم در جامعه مؤثرند که این موضوع از سوی محققان مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. در این ارتباط در سال های اخیر «ریکمن و وایت» با ارائه یک مدل دو مرحله ای^۱ ضمن تبیین رابطه میان متغیرهای بازار کار و جرم اثر ویژگی های شخصیتی و تمایلات فردی در ارتکاب جرم را مورد بررسی

Archive of SID

قرار داده اند، این دو محقق ابتدا یک تابع مطلوبیت مورد انتظار ناشی از جرم برای فرد شاغلی که در حال تصمیم گیری برای مشارکت یا عدم مشارکت در بازار جرم است معرفی می نمایند که عبارت است از:

$$Eu_i^c = P(e_i)[V_i \bar{W}_i - ZF(e_i)] + (1 - P(e_i))(W_i + e_i) - \psi(e_i, X_i)$$

که در آن Euc_i : مطلوبیت مورد انتظار فرد i ام به ازای مشارکت در جرم است و P, e, Z, F به ترتیب احتمال کشف فعل مجرمانه، تعداد جرم، احتمال محکومیت مجرم، میزان جریمه و هزینه های غیر پولی جرم می باشند. همچنین V احتمال اشتغال فرد در فعالیتی غیر از شغل جاری و دستمزد آن را نشان می دهند و X معرف ویژگی های شخصیتی و خصوصیات فردی مؤثر در ارتکاب جرم توسط فرد i ام و W بیانگر دستمزد جاری فرد است. پس از حداکثرسازی تابع (۳) این نتایج حاصل می شوند:

$$\frac{\partial e_i^*}{\partial w_i} < 0, \quad \frac{\partial e_i^*}{\partial Z} < 0, \quad \frac{\partial e_i^*}{\partial X_i} > 0$$

یعنی ارتباط غیر مستقیمی میان دستمزد جاری با نرخ جرم و احتمال محکومیت مجرم با نرخ جرم وجود دارد، عبارت سوم نیز اثر مستقیم ویژگی های شخصیتی بر نرخ جرم را نشان می دهد که عواملی مانند آموزش، سوابق قبلی مجرم و پیشینه خانوادگی و ویژگی های جمعیتی آن را تشکیل می دهند (ریکمن و وایت، ۲۰۰۷: ۱۷۵-۱۶۱). آموزش و سطح سواد بالا از طرق مختلف بر انگیزه ارتکاب جرم مؤثر است. این عامل از یک سوار رفتار اجتماعی افراد را قاعده مند نموده و از طریق رشد بهره وری سطح درآمد آنان را افزایش می دهد و از سوی دیگر تمایل جامعه به استفاده از توان فکری و مدیریتی نیروهای متخصص و آموزش دیده، افراد تحصیلکرده را به مشارکت در فعالیتهای قانونی تشویق می نماید و هزینه فرصت جرم را برای آنان بیشتر می کند که در نتیجه این عوامل انتظار می رود انگیزه ی ارتکاب جرم در بین افراد باسواد و تحصیلکرده نسبت به افراد کم سواد یا بیسواد کمتر باشد یعنی آموزش بیشتر نرخ جرم را در جامعه کاهش می دهد.

سوابق قبلی و پیشینه خانوادگی نیز از طرق مختلف تصمیم گیری افراد در زمینه

جرم را تحت تأثیر قرار می دهد. اول آن که : تجربیات مجرم از جرائم قبلی و سوابق ارتکاب جرم اعضای خانواده موجب تنزل موقعیت اجتماعی مجرم و ارائه تصویری منفی از وی در جامعه می گردد که در این صورت احتمال دسترسی به شغل رسمی و قانونی برای مجرم کاهش می یابد. دوم: سوابق نامناسب فردی و خانوادگی، مذموم بودن پدیده شکست قانون، ارتکاب جرم و انجام ناهنجاری های اجتماعی را نزد مجرم بی اثر ساخته و مشارکت در فعالیت های غیرقانونی و مجرمانه را به امری عادی نزد مجرم تبدیل می سازد. سوم: سوابق گذشته مجرم، هزینه های اجرایی جرم را از طریق کاهش احتمال دستگیری برای مجرم در سطح پایین تری قرار می دهد و وی را به ارتکاب جرم تشویق می کند.

از دیگر عوامل مؤثر بر جرم خصوصیات جمعیتی مانند ترکیب سنی جمعیت می باشد، این عامل بر هزینه های مبارزه با جرم مانند کشف، دستگیری و مجازات مجرمان و انگیزه ارتکاب جرم توسط افراد اثرگذار است. به عنوان مثال در مناطق پر جمعیت به دلیل پایین بودن ریسک جرم یا بالا بودن هزینه دستگیری مجرمان، انتظار می رود جرم بیشتر انجام شود. یا در نواحی با درصد جمعیت جوان بالا، انگیزه بیشتری برای مشارکت در جرم وجود دارد چون به طور عمومی روحیه قانون گریزی و ماجراجویی در بین جوانان نسبت به دیگر گروه های سنی بیشتر است. در بررسی اثر ویژگی های شخصیتی بر وقوع جرم «بونانو و لنیدا» با در نظر گرفتن و تخمین سه مدل جرم اموال، جرم سرقت و کل جرم به روش GMM در ۲۰ ناحیه ایتالیا طی سال های (۹۵-۱۹۸۰) نتیجه گرفته اند درصد افراد دارای مدرک دیپلم، تعداد سال های تحصیل جمعیت و درصد ثبت نام کنندگان در مدارس به عنوان شاخص های معرف آموزش در کنار متغیرهای تولید سرانه و سطح دستمزد دارای اثرات معنی داری بر سه نوع جرم مورد مطالعه می باشند به نحوی که با افزایش سطح آموزش نرخ جرم کاهش می یابد (بونانو و لنیدا، ۲۰۰۹: ۱۷-۱۱). در پژوهش های انجام شده توسط ریکمن و وایت و براس که بدان اشاره شد نیز اثر مثبت و معنی دار درصد جمعیت جوان بر جرم در نمونه های تحت بررسی تأیید شده است.

روش‌شناسی تحقیق روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش روش پیمایشی است که به لحاظ روش بررسی متفاوت از روش‌های مورد استفاده در محدوده مطالعات انجام شده در ایران در حوزه اقتصاد جرم است. این روش به دلیل استفاده از ابزارهای مختلف جهت جمع‌آوری اطلاعات از مهم‌ترین و معتبرترین روش‌هاست که در آن از پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است. نام دیگر این روش در علوم اجتماعی زمینه‌یابی می‌باشد که در زمره تحقیقات موردی است که برای تجزیه و تحلیل در مورد مسائل بسیار خاص به کار می‌رود.

روش پایه‌گذاری شده در روش پیمایشی مبنی بر یک روش کدبندی و یا شماره‌گذاری (پرسشنامه) می‌باشد که در آن تحلیلگر شماره رمز را به هر یک از پرسش‌ها می‌دهد و هر قضیه را به عنوان مبنایی برای پاسخگویی به آن پرسش (وسیله تحقیق) به کار می‌برد، این روش برگرفته از روش‌های معمول مورد استفاده‌ی لوکاس^۱ (۱۹۷۴) و ین‌هلد^۲ (۱۹۷۵) می‌باشد. مهم‌ترین مزیت روش پیمایشی این است که در آن شماره رمز پرسش‌ها به صورتی است که پیوسته پرسش‌ها یکدیگر را کنترل می‌کنند و از نظر قابل اعتبار بودن آزمایش یا تحقیق مورد ارزیابی پایایی قرار می‌گیرند. مزیت دیگر آن این است که تعداد و تنوع موضوع‌های حواشی موضوع ویژه تحقیق به صورت پرسشنامه به حد کافی زیاد است که با استفاده از روابط متقابل ارقام مستخرج از آن به صورت یک دسته‌بندی رضایت‌بخش درمی‌آیند، این امتیاز برخلاف مسیر تعمیم‌تئوریک است که در کنترل پژوهشگر قرار ندارد (هومن، ۱۳۷۳). در روش تحقیق پیمایشی محقق از ابزارهای مختلفی همچون (پرسشنامه و مصاحبه) جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌کند، این روش به لحاظ استفاده از این دو تکنیک در جمع‌آوری اطلاعات، روشی کارا محسوب می‌شود و از اعتبار بالایی برخوردار است.

1- Lukas

2- Yen Held

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه زندانیان زندان مرکزی سمنان است که به دلیل ارتکاب به جرائمی همچون سرقت، مواد مخدر، قتل، تخلفات مالی، چاقوکشی، جرم ناموسی، تمرد به مأمور دولتی، درگیری و سایر جرائم توسط نیروی انتظامی دستگیر و پس از طی مراحل قضایی به تحمل حبس محکوم شده اند.

تعیین حجم نمونه

به منظور تعیین حجم نمونه تحقیق از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران^۱ که متداول ترین روش برای یافتن اندازه نمونه در بررسی جامعه آماری مورد پژوهش است، استفاده می نماییم (هومن، ۱۳۷۳). حال با توجه به حجم جامعه آماری که طبق اطلاعات موجود در زندان مرکزی سمنان ۳۴۰ نفر زندانی است، حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۲۵ نفر انتخاب شده است:

$$n = \frac{N \times Z^2 \frac{\alpha}{2} \times P(1-P)}{(\varepsilon)^2 (N-1) + Z^2 \frac{\alpha}{2} \times P(P-1)}$$

$$n = \frac{340 \times (1.96)^2 \times 0.5(0.5)}{(0.07)^2 \times (339) + (1.96)^2 \times 0.5(0.5)} = 125$$

که در آن :

Z: مقدار نرمال استاندارد برای سطح اطمینان ۹۵ درصد

N: حجم جامعه آماری که محدود است.

n: حجم نمونه

$P = (q-1)$: نسبت موفقیت در جامعه

q: بالاترین نسبت حجم نمونه شکست (خیلی کم و کم) در جامعه

α : میزان خطای نوع اول که در این جا ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

روش نمونه گیری در این مطالعه، روش نمونه گیری تصادفی ساده می باشد تا شانس

کلیه زندانیان و جرائم موجود در زندان مرکزی سمنان جهت جمع آوری اطلاعات برابر باشد.

پرسشنامه

پرسشنامه شامل ۷ سؤال جمعیت شناختی و ۱۴ سؤال بسته می باشد که سؤالات آن در ۳ قسمت جداگانه و مرتبط با یکی از فرضیه های تحقیق، طراحی شده اند:

قسمت اول: شامل ۵ سؤال است که در پی کشف میزان تأثیر کسب موقعیت اجتماعی بهتر و نقش آن در وقوع جرم می باشند. سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۱۴ مربوط به این قسمت می باشند.

قسمت دوم: شامل ۷ سؤال می باشد که در پی کشف میزان تأثیر و نقش فقر و محدودیت های درآمدی در ارتکاب جرم می باشند، سؤالات ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱ این قسمت را شامل می شوند.

قسمت سوم از ۲ سوال تشکیل شده است که در پی کشف و شناسایی میزان تاثیر پیشینه قبلی جرم در وقوع جرم است، سؤالات ۱۲ و ۱۳ این قسمت را شامل می شوند. جهت اطمینان از درک سؤالات پرسشنامه توسط زندانیان و رفع ابهامات احتمالی، کلیه پرسشنامه ها به شیوه مصاحبه حضوری و همراه با ارائه توضیحات لازم در مورد پرسشنامه تکمیل گردیده اند که در نهایت پس از تکمیل ۱۲۵ پرسشنامه توسط پاسخگویان، ۱۰۸ پرسشنامه مناسب تشخیص داده شدند تا در مرحله بعد جهت تجزیه و تحلیل آماری و آزمون فرضیه های تحقیق مورد استفاده قرار گیرند.

روش نمره گذاری پرسشنامه از روش «نمره گذاری لیکرت» تبعیت می کند، که در آن هر کدام از گزینه های پنج گانه ارزش های خاصی می گیرند تا پس از جمع نمودن ارزش های سؤالات مربوطه، نمره نهایی جهت بررسی و تحلیل به دست آید.

اعتبار و روایی پرسشنامه

قابلیت اعتبار و روایی پرسشنامه از طریق مطالعه پرسشنامه های مشابه، منابع کتابخانه ای مرتبط، استفاده از نظرات اساتید دانشگاه، کارشناسان و کارکنان اداره زندان ها و نیز توزیع ابتدایی پرسشنامه میان تعدادی از زندانیان و اعمال نظرات اصلاحی انجام گرفته است.

علاوه بر آن پس از گردآوری اطلاعات از روش آلفای کرونباخ^۱ برای اندازه گیری اعتمادپذیری پرسشنامه استفاده شده است، این روش یکی از متداول ترین روش های سنجش اعتمادپذیری پرسشنامه هاست که برای محاسبه همابستگی درونی ابزار اندازه گیری از جمله پرسشنامه ها یا آزمون هایی که خصیصه های مختلف را اندازه گیری می کنند به کار می رود (بازرگان و همکاران، ۱۳۸۲: ۱۶۶).

جدول (۱) نتایج محاسبه آلفای کرونباخ را برای فرضیه های مختلف نشان می دهد:

جدول ۱: مقدار آلفای کرونباخ برای فرضیه های مختلف

فرضیه	تعداد سؤالات	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
اول	۵	۰.۸۴۳
دوم	۷	۰.۷۰۰
سوم	۲	۰.۷۵۴
میانگین ۳ فرضیه	۱۴	۰.۷۶۶

همان طور که ملاحظه می گردد، مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای فرضیه اول ۰/۸۴۳، فرضیه دوم ۰/۷۰۰، فرضیه سوم ۰/۷۵۴ و برای کلیه فرضیه ها (میانگین مقدار ضرایب آلفای کرونباخ بین ۳ فرضیه تحقیق) ۰/۷۶۶ به دست آمده است که نشان دهنده اعتبار بالای پرسشنامه است بر این اساس می توان با اطمینان بیشتری به یافته های تحقیق تکیه کرد.

پس از تأیید اعتبار و روایی ابزار تحقیق، آزمون فرضیه های تحقیق در اولویت قرار گرفت.

1- Chronbach s Coefficient Alpha

محاسبه آلفای کرونباخ و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار spss انجام شده است. www.SID.ir

جدول (۲) آمارهای توصیفی مربوط به زندانیان مورد پرسش را نشان می دهد. همان طور که ملاحظه می گردد ۸۳/۳ درصد از زندانیان تحت آزمون دارای جرائم سرقت، توزیع، فروش و مصرف مواد مخدر بوده و بقیه جرائمی نظیر تخلفات مالی، ناموسی، چاقو کشی، تمرد به مأمور دولت و درگیری را مرتکب شده اند. اطلاعات مستخرج از سؤالات جمعیت شناختی پرسشنامه ها نیز نشان می دهد: از کل اعضای نمونه ۱۰۰ نفر مرد و ۸ نفر زن می باشند که در این بین بیش از ۶۰ درصد مجرمان دارای سن ۱۵ تا ۳۵ سال بوده اند. همچنین ۶۵ نفر از کل زندانیان تحت آزمون دارای تحصیلات کمتر از دیپلم و ۲۹ نفر از آنان دارای مدرک دیپلم بوده اند که این تعداد به ترتیب ۶۰/۲ و ۲۶/۹ درصد از کل نفرات را شامل می شوند. بقیه زندانیان دارای مدرک فوق دیپلم (۹) لیسانس (۴) فوق لیسانس و بالاتر (۱) بوده اند. علاوه بر آن ۴۵/۴ درصد از زندانیان دارای سوابق قبلی در ارتکاب جرم بوده و ۵۴/۶ درصد از آنان برای اولین بار جرم را تجربه کرده و سابقه ارتکاب جرم قبلی نداشته اند. داده های مربوط به پیشینه خانوادگی مجرمان نیز حاکی از آن است که از کل ۱۰۸ زندانی تحت آزمون ۲۲ نفر (۲۰ درصد) از آنان دارای سابقه ارتکاب جرم در خانواده می باشند. این در حالی است که در مورد ۸۶ نفر (۸۰ درصد) از زندانیان سابقه ارتکاب جرم توسط دیگر اعضای خانواده وجود نداشته است. در این ارتباط ۲۹ نفر از زندانیان اظهار داشته اند که دارای سابقه دستگیری دیگر اعضای خانواده خود بوده اند و در مقابل برای ۷۹ نفر از آنان سابقه دستگیری دیگر اعضای خانواده وجود ندارد.

جدول ۲: آمارهای توصیفی نمونه زندانیان تحت آزمون

نوع جرم	تعداد	فراوانی نسبی (درصد)	فراوانی تجمعی (درصد)
سرقت	۴۴	۴۰/۷	۴۰/۷
توزیع، فروش و مصرف مواد مخدر	۴۶	۴۲/۶	۸۳/۳
قتل	۳	۲/۸	۸۶/۱
تخلفات مالی	۳	۲/۸	۸۸/۹
چاقو کشی	۲	۱/۹	۹۰/۸
ناموسی	۲	۱/۹	۹۲/۷
تمرد به مأمور دولت	۲	۱/۹	۹۴/۶
درگیری	۳	۲/۸	۹۷/۴
سایر جرائم	۳	۲/۸	۱۰۰
جمع کل	۱۰۸	۱۰۰	

آزمون فرضیه ها و تفسیر نتایج

در این قسمت به آزمون فرضیه های تحقیق در راستای اهداف پژوهش می پردازیم:

فرضیه اول

$$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \mu_x \leq 3 \\ H_1: \mu_x > 3 \end{array} \right.$$
 کسب موقعیت اقتصادی بر ارتکاب جرم اثر مثبت ندارد.
 کسب موقعیت اقتصادی بر ارتکاب جرم اثر مثبت دارد.

جدول ۳: نتایج آماری آزمون فرضیه اول

متغیر	Test Value = ۳								
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	p-VALUE	تفاوت میانگین	۹۵٪ فاصله اطمینان برای تفاوت	
								حد بالا	حد پایین
کسب موقعیت اقتصادی بهتر	۱۰۸	۳/۲۹۸	۱/۱۲۴	۲/۷۱۸	۱۰۷	۰/۰۲۰	۰/۲۹۸	۰/۰۸۳	۰/۵۱۲

بر اساس اطلاعات جدول (۳) آمار آزمون t فرضیه اول از مقدار بحرانی مربوطه در سطح معنی ۵ درصد (۱/۶۶) بزرگتر است و سطح معنی داری آن از سطح خطا (۰/۵۰) کوچکتر به دست آمده که بدین ترتیب فرض صفر تحقیق یعنی ادعای کوچکتر بودن میانگین کسب موقعیت اقتصادی بهتر جهت وقوع جرم رد شده و فرض مقابل پذیرفته می شود که بدین ترتیب می توان ادعا کرد: با اطمینان ۹۵ درصد انگیزه کسب موقعیت اقتصادی بهتر به عنوان یکی از علل ارتکاب جرم را نمی توان رد کرد. لازم به ذکر است عدد ۳ متوسط ارزش های سؤالات مربوطه در نمره گذاری لیکرت است که بر اساس آن اگر میانگین متغیر مربوطه از ۳ کوچکتر باشد، عامل مربوطه بی تأثیر بوده و چنانچه میانگین متغیر بزرگتر یا مساوی با ۳ باشد، متغیر مربوطه، عاملی مؤثر در وقوع جرم به شمار می رود. حال از آن جایی که میانگین سؤال اول از ۳ بزرگتر به دست آمده ست می توان گفت: متغیر تحت بررسی یعنی کسب موقعیت اقتصادی بهتر از علل ارتکاب جرم به شمار می رود. به عبارت دیگر رسیدن به کسب موقعیت اقتصادی بهتر و امکان تأمین نیازهای ضروری زندگی مانند غذا، مسکن و پوشاک یکی از علل توضیح دهنده نرخ جرم و روی آوردن به انواع ناهنجاری های اجتماعی مانند سرقت می باشد، عدم توانایی مجرمان بالقوه در تأمین نیازهای ضروری زندگی موجب می شود

فرضیه دوم

$$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \mu_x \leq 3 \\ H_1: \mu_x > 3 \end{array} \right.$$

فقر و محدودیت های درآمدی علت وقوع جرم نیست.

فقر و محدودیت های درآمدی علت وقوع جرم است.

جدول ۴: نتایج آماری آزمون فرضیه دوم

متغیر	Test Value = ۳								
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	p-VALUE	تفاوت میانگین		
							فاصله اطمینان برای تفاوت	تفاوت	
							حد بالا	حد پایین	
فقر و محدودیتهای درآمدی	۱۰۸	۳/۳۷۹	۰/۱۲۴	۳/۵۰۸	۱۰۷	۰/۰۰۳	۰/۳۷۹	۰/۱۶۵	۰/۵۹۴

اطلاعات جدول (۴) یافته های آماری منتج از آزمون فرضیه دوم را نشان می دهد. در این جا نیز t محاسباتی از t بحرانی (۱/۶۶) بزرگتر به دست آمده و سطح معنی داری از سطح خطا (۰/۰۵) کوچکتر است که بر اساس آن فرض صفر تحقیق و ادعای رد شده و فرض مقابل پذیرفته می شود. یعنی با اطمینان ۹۵ درصد می توان ادعا کرد فقر و محدودیت های درآمدی یکی از علل مؤثر بر وقوع جرم در جامعه به شمار می رود، مقایسه میانگین فرضیه اول با عدد ۳ به عنوان حد متوسط نمرات لیکرت نیز این نتیجه را تصدیق می کند. یعنی محدودیت هایی که در فقر بیشتر و درآمد کمتر تجلی می یابد انگیزه درآمدی ارتکاب جرم را در جامعه افزایش می دهد. در واقع افراد بیکار و فقیر به جرم به عنوان یک فرصت درآمدی برای خود می نگرند که می تواند کمبودهای درآمدی شان را جبران کرده و موقعیت اقتصادی و اجتماعی بهتری را نصیب آنان نماید. از سوی دیگر هزینه فرصت مجازات زندان نیز برای افراد فقیر، کم درآمد و بیکار نسبت به افراد پر درآمد کمتر است که در مجموع این عوامل سود مورد انتظار ناشی از جرم را برای افراد فقیر افزایش داده و افراد را به ارتکاب جرم، تشویق می کند. این نتیجه دیدگاه گری بکر و دیگر محققان را در مؤثر بودن انگیزه های اقتصادی در

ارتکاب جرم تأیید می کند.

فرضیه سوم

- پیشینه قبلی جرم بر ارتکاب جرم اثر مثبت ندارد.
- پیشینه قبلی جرم بر ارتکاب جرم اثر مثبت دارد.
- $$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \mu_x \leq 3 \\ H_1: \mu_x > 3 \end{array} \right.$$

جدول ۵: نتایج آماری آزمون فرضیه سوم

متغیر	Test Value = ۳								
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	P-VALUE	تفاوت میانگین	۹۵٪ فاصله اطمینان برای تفاوت	
								حد بالا	حد پایین
پیشینه قبلی جرم	۱۰۸	۳/۵۴۶	۱/۲۲۵	۴/۶۳۱	۱۰۷	۰/۰۰۰	۰/۵۴۶	۰/۳۱۲	۰/۷۸۰

t محاسباتی در فرضیه سوم ۴/۶۳۱ به دست آمده که از مقدار بحرانی t در سطح معنی ۵ درصد (۱/۶۶) بیشتر است بر این اساس فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل پذیرفته شود. رد فرضیه صفر بدان معنی است که پیشینه قبلی جرم مانند تجربیات مجرم از جرائم قبلی و سوابق ارتکاب جرم توسط دیگر اعضای خانواده از عوامل مؤثر بر جرم است. وجود این عوامل موجب تنزل موقعیت اجتماعی مجرمان شده و تصویری منفی از آنان در جامعه ارائه می کند که در نتیجه آن امکان دسترسی به شغل مناسب و برخورداری از موقعیت اجتماعی مطلوب ضعیف تر شده و بنابراین مشارکت در فعالیت های غیرقانونی مانند جرم و جنایت افزایش می یابد. بدین ترتیب می توان گفت علاوه بر انگیزه های اقتصادی عوامل دیگری نیز در ارتکاب جرم توسط افراد در جامعه مؤثرند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

جرم یک پدیده نامناسب اجتماعی است که آثار منفی اقتصادی و اجتماعی به دنبال دارد. وقوع آن در جامعه موجب اتلاف منابع بخش خصوصی و عمومی در مبارزه و کنترل با جرم می شود و با تهدید امنیت اجتماعی و اقتصادی، انگیزه های تولید و سرمایه گذاری را کاهش می دهد. همچنین با افزایش هزینه های امنیتی و نیروی انتظامی موجب

Archive of SID

کاهش کارآیی پلیس و نیروی انتظامی در برقراری امنیت و نظم جامعه می شود. در این مقاله پس از مروری بر پیشینه تحقیق اثر عوامل اقتصادی در ارتکاب جرم با استفاده از روش تحقیق پیمایشی که متفاوت از مطالعات انجام شده در این حوزه است، مورد بررسی قرار گرفت.

بدین منظور ابتدا از جامعه آماری ۳۴۰ زندانی حاضر در زندان مرکزی سمنان نمونه ای تصادفی به حجم ۱۲۵ زندانی انتخاب گردید و پس از توزیع پرسشنامه ها و تأیید اعتبار و روایی آن ها از اطلاعات موجود در آن جهت تحلیل داده ها و همچنین آزمون فرضیه های تحقیق در راستای اهداف مقاله استفاده گردید. اطلاعات جمعیت شناختی داده های نمونه نشان می دهند:

الف) ۸۳/۳ درصد از زندانیان مورد آزمون مبادرت به ارتکاب جرایم سرقت و مواد مخدر نموده و ۱۶/۷ درصد از آنان جرایم قتل، تخلفات مالی، چاقو کشی، ناموسی، تمرد به مأمور دولت و درگیری را مرتکب شده اند.

ب) ۶۰ درصد از مجرمان تحت بررسی دارای سن ۱۵ تا ۳۵ سال بوده اند.

ج) ۶۰/۲ درصد از زندانیان دارای تحصیلات کمتر از دیپلم و ۲۶/۹ درصد از آنان دارای مدرک دیپلم بوده اند.

د) ۴۵/۴ درصد از زندانیان دارای سوابق قبلی در ارتکاب جرم بوده اند این در حالی است که ۵۴/۶ درصد از آنان برای اولین بار جرم را تجربه کرده اند.

ه) در مورد ۲۰ درصد مجرمان مورد آزمون سابقه ارتکاب جرم در بین دیگر اعضای خانواده وجود دارد و در مقابل برای ۸۰ درصد آنان، جرم توسط دیگر اعضای خانواده اتفاق نیفتاده است.

این اطلاعات به طور مشخص بیانگر اثر سن و سطح آموزش بر نرخ ارتکاب جرم است به گونه ای که می توان اظهار داشت درصد بالایی از زندانیان تحت آزمون جوان و دارای سطح تحصیلات پایین بوده اند.

همچنین یافته های حاصل از آزمون فرضیه های تحقیق نشان می دهند:

الف) با اطمینان ۹۵ درصد نمی توان اثر کسب موقعیت اقتصادی بهتر را در ارتکاب

ب) با اطمینان ۹۵ درصد نمی توان اثر فقر و محدودیت های درآمدی را در وقوع جرم رد کرد.

ج) با اطمینان ۹۵ درصد نمی توان اثر پیشینه قبلی جرم را در ارتکاب جرم رد نمود. دو مورد اول نشان دهنده اثر انگیزه های اقتصادی در ارتکاب جرم است که این یافته نظر گری بکر و دیگر صاحب نظران اقتصادی را در اقتصادی بودن پدیده جرم تأیید می کند. انواع محرومیت های اجتماعی، فقر و درآمد پایین موجب می شود تا مجرمان بالقوه با چشم انداز ناامیدکننده ای از زندگی خود در آینده مواجه باشند به نحوی که آنان به جرم به عنوان یک فرصت درآمدی که می تواند کمبودهای زندگی را جبران کرده و موقعیت اجتماعی بهتری را حاصل کند، می نگرند که این مسأله می تواند انگیزه ارتکاب جرم را در جامعه افزایش دهد.

از سوی دیگر هزینه فرصت جرم برای افراد کم درآمد و فقیر از افراد پردرآمد کمتر است که این وضعیت نیز موجب تقویت ارتکاب جرم می شود. همچنین تأیید فرضیه سوم بیانگر اثر تجربیات قبلی جرم توسط مجرم یا دیگر اعضای خانواده بر وقوع جرم است. این عوامل با تنزل موقعیت اجتماعی مجرمان و محروم کردن آنان از فرصت های درآمدی، انگیزه افراد را جهت مشارکت در فعالیت های مجرمانه افزایش می دهند.

• مشاهدات نمونه حکایت از آن دارد بیش از ۸۳ درصد زندانیان جرایم سرقت، توزیع، فروش و مصرف مواد مخدر مرتکب شده اند که بر این اساس احتمال ارتکاب این جرایم در جامعه بیشتر است حال با توجه به آن که ۶۰ درصد از زندانیان دارای سن (۱۵-۳۵) سال بوده و جوان محسوب می شوند، پیشنهاد می گردد از طریق نهادهای مدنی کشور مانند رسانه های عمومی، مطبوعات، تشکل های غیر دولتی خطرات فراروی جمعیت جوان اطلاع رسانی گردد تا بدین وسیله زمینه تجهیز منابع کافی در سطح نظام سیاست گذاری جهت فراهم نمودن شرایط مناسب اشتغال، تفریح و آموزش برای جوانان فراهم گردد.

• اطلاعات نمونه نشان می دهد ۶۰ درصد مجرمان دارای تحصیلات کمتر از دیپلم اند و از سوی دیگر بیش از ۴۵ درصد آنان سابقه قبلی در ارتکاب جرم دارند در این ارتباط پیشنهاد می گردد با به کارگیری نیروهای انسانی کارآمد، آموزش های

Archive of SID

رسمی و غیر رسمی در بین زندانیان توسعه یابد تا با ارتقاء دانش، مهارت و توانمندی زندانیان زمینه ارتکاب جرم پس از سپری شدن دوره محکومیت کاهش یابد.

• با توجه به اثر عوامل اقتصادی در ارتکاب جرم توسط زندانیان پیشنهاد می گردد در مبارزه با جرم از نگاه صرفاً جبری و قضایی پرهیز شود و هزینه های این امر به فراهم سازی شرایط مناسب جهت افزایش تولید و سرمایه گذاری و کاهش فقر در جامعه معطوف گردد. همچنین با پشتیبانی معنوی و مادی از زندانیان پس از اتمام دوره محکومیت با استفاده از ابزارهای اقتصادی مانند اعطای یارانه تولید یا عدم دریافت مالیات کسب و کار و همچنین اطلاع از وضعیت اقتصادی زندانیان در دوران پس از زندان، زمینه ارتکاب جرم در جامعه کاهش یابد.

• برای پژوهش های آتی پیشنهاد می شود علل جرم به تفکیک گروه های مختلف جرم مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد تا از طریق آن تفاوت های احتمالی شناسایی گردد.

• همچنین پیشنهاد می گردد در یک مطالعه میدانی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی مانند میزان درآمد، وضعیت شغلی، موقعیت اجتماعی انواع مجرمان در دو حالت وضع موجود (قبل از زندان) و مورد انتظار (ارتکاب جرم) مورد بررسی قرار گیرد تا به وسیله آن انگیزه های اقتصادی و اجتماعی مؤثر در وقوع جرم به طور کمی و کیفی شناسایی گردند.

- ۱- بازرگان، عباس، سرمد، زهره، حجازی، الهه (۱۳۸۲). روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: نشر آگه.
- ۲- حسینی نژاد، مرتضی (۱۳۸۴). بررسی علل اقتصادی جرم در ایران با استفاده از یک مدل داده های تلفیقی مورد سرقت. مجله برنامه و بودجه، سال دهم، شماره ۶.
- ۳- سراج زاده، حسین، نوربخش، افروز (۱۳۸۷). بررسی رابطه توسعه اقتصادی و اجتماعی با جرم زنان در ایران، مطالعات زنان، ۶.
- ۴- صادقی، حسین، شقاقی شهری، وحید، اصغرپور، حسین (۱۳۸۴). تحلیل عوامل اقتصادی اثرگذار بر جرم در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، ۶۸.
- ۵- کوتر، رابرت، یولن، تامس. (۱۳۸۸). حقوق و اقتصاد. ترجمه یدالله دادگر، حامده اخوان هزاوه. همدان: انتشارات نور علم.
- ۶- محمد نسل، غلامرضا (۱۳۸۶). اصول و مبانی نظریه فرصت جرم، فصلنامه حقوق، ۳۷.
- ۷- ملکیمان، لینا، شریفیان، سعید (۱۳۸۸). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر جرم در زنان زندانی، پژوهش اجتماعی، ۲.
- ۸- هومن، حیدرعلی (۱۳۷۳). آمار استنباطی، تهران: انتشارات دیبا.

9- Becker, G.S. (1993). Nobel Lecture: The Economic Way at Looking at Behavior, *Journal of Political Economy*, 101(3), 385-409.

10- Becker, G. (1968). Crime and Punishment. *Journal of Political Economy*, 76(2), 162-217.

11- Brush, J. (2007). Does Income Inequality lead to more Crime? A Comparison of Cross-Sectional and Time-Series Analyses of United States Counties. *Economics letters*, 96, 264-268.

12- Buonanno, P. (2004). The Socioeconomic Determinants of Crime: A Review of the Literature, *Universita, degli Studi di Milango-Bicocca*.

13- Buonanno, P. Leonida, L. (2009). Non-Market Effects of Education on crime: Evidence from Italian Regions. *Economics of Education Review*, 28, 11-17.

14- Choe, J. (2008). Income Inequality and Crime in the United States. *Economics Letters*, 101, 31-33.

15- Ehrlich, I., (1973). Participation in illegitimate activities: A theoretical and empirical investigation. *Journal of Political Economy* 81, 521-565.

16- Rickman, N. Witt, R. (2007). The Determinants of Employee Crime in the U.K. *Economica*, 74, 161-175.